

पनौती नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : ४

संख्या : १३

मिति : २०७७/१०/०४

भाग-१

पनौती नगरपालिकाको

मानवअधिकार परिषद् ऐन २०७७

प्रस्तावना :

मानवले मानव जस्तै भएर बाँच्न पाउनका लागि आवश्यक पर्ने आधारभूत आवश्यकताहरू नै मानवअधिकार हुन । प्रत्येक मानवमा अन्तर्निहित प्रतिष्ठा उनीहरूमा रहेको सुरक्षित जीवन व्यतित गर्न पाउने अविच्छिन्न अधिकार नै हो । नेपाल राष्ट्रले विश्वव्यापी मानवअधिकारको घोषणापत्र १९४८, सबै किसिमका जातीय भेदभाव उन्मुलन सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय घोषणापत्र १९७१, नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय

प्रतिज्ञापत्र १९६६, आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिज्ञापत्र १९६६, महिला विरुद्ध हुने सबै किसिमका भेदभाव उन्मुलन सम्बन्धी महासन्धि १९७९, यातना तथा क्रुर अपमानजनक व्यवहार विरुद्धको महासन्धि १९८४, बालअधिकार महासन्धि १९८९ तथा आदिवासी, दलित जनजाती अधिकार, विकास अधिकार लगायत नेपालपक्ष राष्ट्र भएका मानवअधिकार तथा मानवीय अधिकारहरु सम्बन्धी विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि तथा प्रतिज्ञापत्रहरुमा नेपालले प्रतिवद्धता जनाई तिनलाई नेपालको संविधान २०७२ मा विभिन्न मौलिक अधिकारहरुको रूपमा किटानी ब्यवस्था जनाई ब्यवहारिक कार्यान्वयन गरिसकेको सन्दर्भमा नेपाल सरकारको दीर्घकालिन दृष्टिकोण, दीगो विकास एजेण्डा २०३०, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ तथा नेपाल सरकारले जारी गरेको मानवअधिकार सम्बन्धी विभिन्न कार्ययोजनालाई पुरागर्नु यस नगरपालिकाको अहं दायित्व हो भन्ने कुरालाई आत्मसात गर्दै, मानवअधिकारको विश्वव्यापी अभियानमा ऐक्यवद्ध भई मानवअधिकारको संरक्षण, सम्बर्द्धन र परिपूर्ति गर्ने कर्तव्य नगरपालिकाको रहेको कुरालाई आत्मसात गर्दै पनौती नगरपालिकालाई मानवअधिकार तथा न्यायमैत्री नगर बनाउन घोषणापत्र जारी गरि सकेको सन्दर्भमा उक्त घोषणालाई ब्यवहारिक रूपमा कार्यान्वयन गर्नकालागि आवश्यक कानूनी ब्यवस्था गर्न वाञ्छनिय भएकोले नेपालको संविधान २०७२को धारा ५१ बमोजिम स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १०२ अनुसार पनौती नगरपालिकाको आठौं नगरसभाले यो मानवअधिकार परिषद ऐन २०७७ जारी गरेको छ ।

परिच्छेद १

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. क. यो ऐनको नाम 'मानवअधिकार परिषद ऐन २०७७' रहेको छ ।

ख. यो ऐन स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भए पश्चात तत्काल प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा :

- क. 'कार्यालय' भन्नाले पनौती नगरपालिका नगरकार्यपालिकाको कार्यालय भन्ने सम्झनुपर्दछ ।
- ख. 'घोषणापत्र' भन्नाले नगरपालिकाद्वारा जारी मानवअधिकार तथा न्यायमैत्री घोषणापत्र २०७७ सम्झनु पर्दछ ।
- ग. 'कार्ययोजना' भन्नाले घोषणापत्रलाई कार्यान्वयन गर्न बनाइएको दफा ७ बमोजिमको कार्ययोजना सम्झनुपर्छ ।
- घ. 'स्थानीय संयन्त्र' भन्नाले घोषणापत्रलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न दफा ३ बमोजिम गठन गरिएको स्थानीय संयन्त्रलाई बुझाउँनेछ ।
- ग. 'मानवअधिकार तथा न्यायमैत्री नगरपरिषद' भन्नाले यो ऐन बमोजिम गठन गरिएको मानव अधिकार तथा न्यायमैत्री परिषदलाई जनाउनेछ ।
- च) 'मानव अधिकार' भन्नाले ब्यक्तिको जीवन, स्वतंत्रता, समानता र मर्यादासँग सम्बन्धित संविधान तथा अन्य प्रचलित कानूनद्वारा प्रदान गरिएका अधिकार सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद २
स्थानीय संयन्त्र गठन

३. नगरपालिकाद्वारा पारित घोषणापत्रको ब्यवहारिक कार्यान्वयन गर्न देहाय बमोजिम संयन्त्र गठन गरिनेछ ।

क)	मानव अधिकार वा न्यायको क्षेत्रमा कम्तिमा ५ वर्षदेखि क्रियाशिल रहेका ब्यक्ति मध्येवाट नगरसभाले मनोनित गरेको ब्यक्ति	अध्यक्ष
ख)	अधिकारकर्मीको रुपमा कम्तिमा ५ वर्षदेखि क्रियाशिल रहेका अधिकारकर्मी मध्येवाट नगरसभाले मनोनित गरेको कम्तिमा एक जना महिला सहित ५ जना ब्यक्ति	सदस्य

ग)	विभिन्न क्याम्पसहरूका प्रमुख मध्येवाट नगरसभाद्वारा मनोनित एक जना	सदस्य
घ)	उद्योग वाणिज्य संघको अध्यक्ष	पदेन सदस्य
ङ)	कम्तीमा ५ वर्षदेखि संचारकर्मीको रूपमा क्रियाशिल रहेका व्यक्ति मध्येवाट नगरसभाले मनोनित गरेको एक जना	सदस्य
च)	कानून व्यवसायी मध्येवाट नगरसभाले मनोनित गरेको व्यक्ति एक जना	सदस्य
छ)	पिछडिएको वर्ग, जनजाती, उत्पिडित वर्गवाट नगरसभाले मनोनित गरेको कम्तीमा एक जना महिला सहित चार जना व्यक्ति	सदस्य
ज)	समाजसेवी मध्येवाट कम्तीमा एक महिला सहित २ जना व्यक्ति :	सदस्य
झ)	पूर्व प्रशासक, वा नेपाल सरकारको सेवा निवृत्त कम्तीमा अधिकृत स्तरका कर्मचारी मध्येवाट २ जना	सदस्य
ञ)	स्वास्थ्य सेवाको क्षेत्रमा कम्तीमा ५ वर्ष सेवा गरेको चिकित्साकर्मी मध्येवाट १ जना:	सदस्य
ट)	कार्यपालिकाले तोकेको कम्तीमा अधिकृत स्तरको कर्मचारी :	सचिव

४. संयन्त्रको अध्यक्षमा मनोनयन हुन कम्तीमा ४५ वर्ष र सदस्यमा मनोनयन हुनको लागि कम्तीमा ४० वर्ष पुरा भएको व्यक्ति हुनुपर्नेछ । तर पदेन सदस्यको लागि उमेरको हद लाग्ने छैन ।

५. संयन्त्रका कार्यहरू :

- क. मानवअधिकार तथा न्यायमैत्री नगर घोषणापत्रको व्यवहारिक कार्यान्वयनको नियमन अनुगमन गर्ने ।
- ख. घोषणापत्रको कार्यान्वयनको लागि नगरस्तरीय मानवअधिकार तथा न्यायमैत्री परिषदलाई आवश्यक सुझाव दिने ।
- ग. मानवअधिकार उलंघनका घटनाहरूमा खबरदारी गर्ने ।

- घ. नागरिक सचेतना जगाउन विभिन्न गोष्ठी, छलफल, अन्तरकृया आदि कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।
- ङ. समुदाय स्तरमा मानव अधिकार, कानूनी साक्षरता र सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरुको आवश्यकताको पहिचान गरि संचालन गर्न परिषदलाई सिफारिस गर्ने ।
- च. विकास निर्माणका योजना तथा कार्यक्रमहरु विधिसम्मत र नियमसंगत भए नभएको अनुगमन गरी विधि र नियमसंगत नभएको भए सो को प्रतिवेदन परिषदमा पेश गर्ने ।
- छ. सार्वजनिक निकायहरु पारदर्शी, जवाफदेही, चुस्त दुरुस्त भए नभएको अनुगमन गर्ने ।
- ज. परिषदले बनाएको कार्ययोजना कार्यन्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।
- झ. परिषदलाई गरेका कार्यहरुको चौमासिक रुपमा प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

६. संयन्त्रको पदावधि :

- क. यो संयन्त्रको पदावधि ४ वर्षको हुनेछ ।
- ख. माथि क. मा चार वर्षको पदावधि भनिएपनि आफ्नो उद्देश्य अनुरूप कार्य गर्न नसेकेको भन्ने नगरसभालाई लागेमा पदावधि अगावै नगरसभाले संयन्त्र विघटन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ३

नगरस्तरीय मानव अधिकार तथा न्यायमैत्री परिषद

७. नगरस्तरीय मानवअधिकार तथा न्यायमैत्री परिषद :

७.१. गठन : नगरक्षेत्रको मानवअधिकार अनुगमन तथा निगरानीको लागि देहायबमोजिम नगरस्तरीय मानवअधिकार परिषद गठन गरिनेछ ।

क)	मानव अधिकार संवर्द्धन र संरक्षणको क्षेत्रमा क्रियाशिल वा योगदान पुऱ्याएका ब्यक्ति वा न्यायको क्षेत्रमा कम्तिमा ५ वर्ष योगदान गरेका ब्यक्तिहरु मध्येवाट	अध्यक्ष
----	--	---------

ख)	मानव अधिकारका संरक्षण, सम्बर्द्धन वा न्यायको क्षेत्रमा क्रियाशिल व्यक्तिहरु मध्येवाट एक जना	सदस्य
ग)	मानव अधिकार, नागरिक समाज वा न्यायको क्षेत्रमा योगदान गरेका वा सरकारी सेवावाट निवृत्त भएका प्राध्यापक, प्रशासक मध्येवाट कम्तिमा दुई जना महिला सहित तीन जना व्यक्तिहरु	सदस्य

२. यसरी मानव अधिकार तथा न्यायमैत्री परिषदमा सदस्यहरु नियुक्ती गर्दा समावेशी सिद्धान्तलाई समेत आधार मान्नु पर्नेछ ।
३. परिषदका अध्यक्ष र सदस्यहरु नगरप्रमुखको सिफारिसमा नगरसभावाट नियुक्ती गरिनेछ ।

द. पदावधी :

- क) परिषदका अध्यक्ष तथा सदस्यहरुको पदावधि नियुक्ति भएको मितिले ४ वर्षको हुनेछ ।
- ख) माथि दफा ७ क)उल्लेखित परिषदका अध्यक्ष तथा सदस्यको पदावधि ४ वर्षको भनिएपनि आफ्नो उद्देश्य अनुरूप कार्य गर्न नसकेको भन्ने नगरसभालाई लागेमा पदावधि अगावै नगरसभाले परिषद विघटन गर्न सक्नेछ ।

९. पद रिक्त : देहायको अवस्थामा परिषदका अध्यक्ष तथा सदस्यहरुको पद रिक्त हुनेछ ।

१. निजले नगरप्रमुख समक्ष राजिनामा दिएमा ।
२. दफा ८ बमोजिमको पदावधि समाप्त भएमा ।
३. निजको मृत्यु भएमा ।
४. आचरण विपरित कार्य गरि नगरसभाले अयोग्य ठहर गरि पदवाट मुक्त गरेमा ।

१०. अध्यक्ष एवं सदस्यहरुको योग्यता : देहायको योग्यता भएको व्यक्ति मात्र परिषदको अध्यक्ष तथा सदस्यमा नियुक्ती हुन योग्य हुनेछ :

१. नेपाल सरकारको मान्यता प्राप्त शैक्षिक संस्थाबाट कम्तीमा स्नातकोपाधी प्राप्त गरेको व्यक्ति मात्र परिषदको अध्यक्ष नियुक्ती हुन योग्य हुनेछ । सदस्यको हकमा भने कम्तीमा १२ कक्षा उर्तिण गरेको हुनुपर्नेछ ।
२. उच्च नैतिक चरित्र भएको ।
३. उमेर पैतालिस वर्ष पुगेको ।

११. परिषदका अध्यक्ष एवं सदस्यहरुको सेवाका अन्य शर्तहरु, भत्ता तथा अन्य सुविधा नगर कार्यपालिकाले निर्धारण गरे अनुसार हुनेछ ।

१२. काम, कर्तव्य र अधिकार :

१. नागरिकको मानवअधिकारको, संरक्षण, सम्मान, प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न तालिम, प्रशिक्षण, अन्तक्रिया, छलफल, कार्यशाला, गोष्ठी जस्ता कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।
२. **अनुगमन गर्ने** : मानव अधिकारको अवस्था, अस्पताल एवं स्वास्थ्य सेवाको अवस्था, उपभोक्ताको अधिकार, प्राकृतिक प्रकोप पीडितहरुको अधिकार, मानव बेचबिखनको अवस्था, जेष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका, आदीवासी जनजाती, अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत समुदायहरु, अपांगता भएका व्यक्तिहरु लायत बन्द हडताल आदिको अधिकारको अनुगमन र निगरानी गर्ने ।
३. **समन्वय गर्ने** : मानव अधिकारको चेतना अभिवृद्धि तथा न्यायमैत्री समाज निर्माण गर्नको लागि नागरिक समाजसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
४. **सिफारिस गर्ने** : कुनै व्यक्ति वा समुदायको मानव अधिकार उल्लंघन वा त्यसको दुरुत्साहन भएमा पीडित व्यक्ति आफैँ वा निजको तर्फबाट परिषद समक्ष प्रस्तुत गरिएको निवेदनको आधारमा वा कुनै श्रोतबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा सो को छानविन तथा अनुसन्धान गरि दोषी

उपर कारवाहीका निम्ति राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगमा सिफारिस गरी सो को जानकारी नगरपालिकालाई गराउने ।

५. मानव अधिकार उल्लंघन हुनवाट रोक्ने ।
६. न्यायमैत्री समाजको स्थापनामा भूमिका निर्वाह गर्ने।
७. **कार्ययोजना बनाई लागू गर्ने, गराउने** : नगरपालिका क्षेत्रभित्रको मानव अधिकार शान्ति, सुरक्षा र सार्वजनिक सेवामा सुशासनको अवस्था, नागरिकको न्यायमा सहज पहुँचको सुनिश्चितताको अवस्था, आधारभूत सेवा प्रवाहको अवस्था आदि विषयमा आवश्यकता अनुरुप कार्ययोजना बनाई लागू गर्ने तथा स्थानीय संयन्त्र मार्फत लागू गराउन सक्नेछ ।
८. मानव अधिकारमैत्री कानून निर्माणको लागि नगरसभामा सिफारिस गर्ने ।
९. मानव अधिकारको स्थानीयकरण गर्ने विश्वव्यापी अभियान प्रति ऐक्यवद्धता जनाउन नगरपालिकाको भूमिका प्रभावकारी बनाउने ।
१०. नेपाल सरकारले जारी गरेको मानव अधिकार सम्बन्धि राष्ट्रिय कार्ययोजनालाई नगरपालिका क्षेत्रभित्र कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकालाई सघाउ पुर्याउने ।
११. मानव अधिकार उल्लंघनका घटनाहरूको अभिलेखीकरण तथा प्रकाशन गर्ने ।
१२. नगरपालिकाले निर्माण गर्ने ऐन, कानून आदि मानव अधिकार तथा न्यायको सिद्धान्तमा भए नभएको अनुगमन गरी नगरपालिकालाई आवश्यक राय सुझाव दिने।

१३. परिषदको बैठक :

१. परिषदको बैठक कम्तिमा द्वैमासिक रूपमा बस्नुपर्नेछ ।
२. परिषदका अध्यक्षले तोकेको मिति, स्थान र समयममा बैठक बस्नुपर्नेछ ।

३. अध्यक्षको निर्देशन अनुसार सदस्य(सचिवले परिषदको बैठक बस्ने मिति, समय र स्थान तथा छलफलको विषय खुलाई सामान्यतया चौविस घण्टाभित्र लिखित रूपमा सदस्यहरूलाई जानकारी दिनुपर्नेछ ।
४. परिषदका तत्काल कायम सदस्यहरूमध्येवाट बहुमत सदस्य बैठकमा उपस्थित भएमा बैठकको गणपूरक सँख्या पुगेको मानिनेछ ।
५. परिषदको अध्यक्षले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ, निजको अनुपस्थितिमा परिषदको ज्येष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।
६. परिषदको बैठकको निर्णय बहुमतको आधारमा गरिनेछ । मत बराबर भएमा अध्यक्षले दिएको मत निर्णायक हुनेछ ।
७. परिषदको बैठकको निर्णय सचिवले प्रमाणित गर्नेछ ।
८. बैठक सम्बन्धि अन्य कार्यविधि परिषदले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

१४. परिषदको सचिव :

१. कार्यपालिकाले मानव अधिकार संयन्त्रका लागि तोकेको सचिवले परिषदको समेत प्रशासकीय कार्य गर्नेछ ।
२. सचिवले परिषदको अध्यक्षको निर्देशनमा रही कार्य गर्नेछ ।
३. परिषदको प्रशासन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य सचिवले गर्नेछ ।
४. परिषदको काम सुचारु रूपले संचालन गर्ने कार्य सचिवको हुनेछ ।

१५. प्रतिवेदन दिनुपर्ने : यस ऐन बमोजिम परिषदले आफुले गरेको कामको अर्धवार्षिक रूपमा प्रतिवेदन तयार पारी नगरसभामा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ । त्यस्तो प्रतिवेदन नगरप्रमुख मार्फत नगरसभामा पेश गरिनेछ । नगरसभाले पारित गरेपछि सो प्रतिवेदनको एक प्रति राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलाई पनि पठाउने एवं सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

१६. नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिका बनाउने अधिकार: यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न आवश्यक नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिका बनाउन

परिषदलाई अधिकार हुनेछ तर सो नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिका नगरकार्यपालिकाबाट स्वीकृत लिई लागू हुनेछ ।

१७. पारिश्रमिक तथा सुविधा : परिषदका अध्यक्ष तथा सदस्यहरुको पारिश्रमिक र सुविधा नगरकार्यपालिकाले निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ ।

१८. परिषदको कार्यालय : नगरकार्यपालिकाले व्यवस्था गरेको स्थानमा परिषदको कार्यालय रहने छ ।

१९. ध्यानाकर्षण गराउन सक्ने : परिषदले मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनसंग सम्बन्धित कुनै विषयमा आवश्यकता अनुसार नगरपालिकाको कुनै पदाधिकारी वा व्यक्तिको ध्यानाकर्षण गराउन सक्नेछ ।

२०. प्रचलित कानून बमोजिम हुने : यस ऐनमा लेखिएको कुरामा यसै ऐन बमोजिम र अन्य कुराको हकमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

प्रमाणीकरण मिति : २०७७/१०/०२

आज्ञाले

रामप्रसाद वाग्ले

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत